ISSN 2392-0300 „Civitas et Lex" 2026 / 4(52)
DOI 10.31648/cetl.12980

PRAWO KANONICZNE / CANON LAW

Ks. Ryszard Trzaskawka
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
ORCID: https://orcid.org/0009-0004-4509-7595
e-mail: ryszardtrzaskawka92@wp.pl

GRANICE WYKORZYSTANIA DOWODÓW CYFROWYCH W PROCESIE O STWIERDZENIE NIEWAŻNOŚCI MAŁŻEŃSTWA. MIĘDZY OCHRONĄ PRYWATNOŚCI, *IUS DEFENSIONIS* I *CERTITUDO MORALIS*

Streszczenie: Artykuł podejmuje problem granic wykorzystania dowodów cyfrowych w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Opracowanie ma charakter dogmatycznoprawny i rekonstruuje model normatywny na podstawie KPK 1983 oraz instrukcji *Dignitas connubii*, odczytywanej z uwzględnieniem reformy *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Zapisy elektroniczne zostały funkcjonalnie zakwalifikowane jako dokumenty prywatne, których forma cyfrowa nie przesądza ani o dopuszczalności, ani o mocy dowodowej. W artykule rozróżniono godziwość kanoniczną od legalności sposobu pozyskania materiału według prawa państwowego oraz omówiono ochronę prywatności wynikającą z kan. 220 KPK 1983. Zaproponowano pięciokryterialny test proporcjonalności ingerencji w prywatność, obejmujący prawnie uzasadniony cel, przydatność, konieczność, proporcjonalność w znaczeniu ścisłym oraz minimalizację połączoną z gwarancjami procesowymi. Zasadniczym rezultatem jest czterostopniowy model oceny dowodu cyfrowego, który oddziela dopuszczalność, badanie autentyczności, integralności i kompletności, ustalenie mocy dowodowej z poszanowaniem *ius defensionis* oraz ocenę udziału materiału w osiągnięciu *certitudo moralis*. Wskazano również znaczenie obrońcy węzła dla ochrony dobra publicznego Kościoła. Dowód cyfrowy może współtworzyć podstawę rozstrzygnięcia wyłącznie po przejściu wszystkich etapów modelu i w ramach łącznej oceny akt oraz dowodów.

Słowa kluczowe: dowód cyfrowy, proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa, dokument prywatny, ochrona prywatności, godziwość dowodu, prawo do obrony, pewność moralna, obrońca węzła

LIMITS ON THE USE OF DIGITAL EVIDENCE IN MARRIAGE NULLITY PROCEEDINGS: BETWEEN THE PROTECTION OF PRIVACY, *IUS DEFENSIONIS*, AND *CERTITUDO MORALIS*

Abstract: This article examines the limits on the use of digital evidence in canonical proceedings for a declaration of nullity of marriage. Using doctrinal legal analysis, it reconstructs a normative model based on the 1983 Code of Canon Law and *Dignitas connubii*, interpreted in the light of *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Electronic records are functionally classified as private documents whose digital form determines neither their admissibility nor their probative value. The article distinguishes canonical licitness from the legality, under state law, of the manner in which evidence was obtained

and analyses the protection of privacy under can. 220 CIC. It proposes a five-criterion proportionality test comprising a legally justified purpose, suitability, necessity, proportionality in the strict sense, and minimisation combined with procedural safeguards. Its principal result is a four-stage model for assessing digital evidence, separating admissibility; verification of authenticity, integrity and completeness; determination of probative value with due respect for the right of defence; and assessment of the evidence's contribution to moral certainty. The role of the defender of the bond in safeguarding the public good of the Church is also considered. Digital evidence may contribute to the basis of a decision only after passing through all stages of the model and being assessed together with the entirety of the acts and evidence.

Keywords: digital evidence, proceedings for a declaration of nullity of marriage, private document, protection of privacy, licitness of evidence, right of defence, moral certainty, defender of the bond

Wstęp

Rozwój komunikacji elektronicznej sprawia, że treści istotne dla ustalenia faktów mogą być utrwalane w wiadomościach tekstowych, poczcie elektronicznej, komunikatorach internetowych, fotografiach, plikach dźwiękowych, nagraniach audiowizualnych oraz w metadanych towarzyszących tym zapisom. W procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa materiał taki może odnosić się do okoliczności poprzedzających zawarcie małżeństwa, zamiaru stron, ich sposobu rozumienia obowiązków małżeńskich albo innych faktów istotnych dla rozstrzygnięcia przyjętego tytułu nieważności. Elektroniczna postać zapisu nie tworzy jednak samodzielnej kategorii dowodu o z góry określonej wartości. Wymaga ona kwalifikacji w ramach istniejącego kanonicznego systemu dowodowego[1].

Zasadniczy problem nie sprowadza się do pytania, czy zapis cyfrowy może zawierać informację przydatną poznawczo. Trudność powstaje wówczas, gdy materiał pochodzi ze sfery prywatnej, został uzyskany bez wiedzy lub zgody osoby, której dotyczy, albo gdy nie można bezpośrednio ustalić jego autorstwa, kompletności i ciągłości. Dążenie do poznania prawdy o ważności małżeństwa pozostaje wtedy w napięciu z prawem osoby do ochrony dobrego imienia i własnej intymności, zagwarantowanym w kan. 220 KPK 1983, oraz z prawem do obrony, którego podstawę stanowi m.in. kan. 221 § 1 KPK 1983[2].

Przyjęcie dowodu do akt nie jest równoznaczne z uznaniem jego autentyczności, a potwierdzenie autentyczności nie przesądza jeszcze o jego mocy dowodowej. Także materiał posiadający znaczną moc dowodową nie musi samodzielnie prowadzić do osiągnięcia pewności moralnej. Zatarcie tych różnic powoduje,

[1] Por. A. Bartczak, *Dokument jako środek dowodowy w procesie małżeńskim*, „Łódzkie Studia Teologiczne" 2013, nr 22, s. 3–13; por. R. Dappa, *Dowód z dokumentów prywatnych w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, „Ius Matrimoniale" 2021, nr 2, s. 131–143.

[2] *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25 I 1983, „Acta Apostolicae Sedis" 75/II (1983): V–XXX, 1–317. Wydanie polskie: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 rok*u, przekład oprac. P. Majer przy współpracy L. Adamowicza, Poznań 2022[2], kan. 220; kan. 221 § 1 (dalej: KPK 1983); por. T. Jakubiak, *The Catholic Church and a Person's Right to Privacy and Protection of His Good Reputation*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2023, nr 1, s. 75–102.

że te same kryteria bywają odnoszone jednocześnie do dopuszczalności, wiarygodności i końcowej oceny dowodu. Dlatego potrzebne jest uporządkowanie kolejnych poziomów rozumowania sędziego.

Celem opracowania jest zrekonstruowanie normatywnego modelu oceny dowodu cyfrowego w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Podstawowe pytanie badawcze brzmi: w jakiej kolejności i według jakich kryteriów należy badać materiał cyfrowy, aby jednocześnie respektować wymóg godziwości dowodu, ochronę prywatności, *ius defensionis* oraz wymóg osiągnięcia *certitudo moralis* na podstawie akt i dowodów? Teza artykułu zakłada, że obowiązujące normy pozwalają wyodrębnić cztery etapy: dopuszczalność, weryfikację autentyczności i integralności, ustalenie mocy dowodowej oraz ocenę udziału dowodu w osiągnięciu pewności moralnej.

Opracowanie ma charakter wyłącznie dogmatycznoprawny. Zastosowano analizę tekstu normatywnego, wykładnię systemową oraz funkcjonalną. Przedmiotem badania są przede wszystkim kan. 220–223, kan. 1432, kan. 1526–1527, kan. 1540–1546, kan. 1598, kan. 1604 i kan. 1608 KPK 1983, a także odpowiadające im postanowienia *Dignitas connubii*. Artykuł nie przedstawia wyników badań empirycznych nad działalnością trybunałów ani nie formułuje wniosków na podstawie praktyki sądowej. Przykłady rodzajów materiału cyfrowego pełnią jedynie funkcję ilustracji problemów normatywnych.

Takie określenie metody pozwala również właściwie rozumieć walor proponowanego modelu. Nie jest on opisem procedury technicznej stosowanej przez poszczególne sądy, lecz propozycją systematyzacji przesłanek rozproszonych w obowiązującym prawie. Jego oryginalność polega na ścisłym rozdzieleniu czterech etapów oceny oraz włączeniu do etapu dopuszczalności pięciokryterialnego testu proporcjonalności ingerencji w prywatność.

1. Podstawy normatywne i założenia metodologiczne

Normy prawa dowodowego pełnią w procesie kanonicznym funkcję nie tylko poznawczą, lecz także gwarancyjną. Umożliwiają ustalenie faktów istotnych dla rozstrzygnięcia, a zarazem określają warunki, w których uzyskana informacja może stać się podstawą działania sądu. Dowód nie jest zatem wyłącznie nośnikiem wiadomości o określonym zdarzeniu. Jego znaczenie procesowe powstaje w obrębie porządku prawnego, który wyznacza sposób przedstawienia materiału, granice jego wykorzystania oraz wymagania pozwalające przypisać mu określoną wartość. Poznawcza przydatność informacji i jej procesowa doniosłość pozostają ze sobą związane, ale nie są pojęciami tożsamymi.

Szczególne właściwości zapisów elektronicznych uwidaczniają różnicę między faktyczną dostępnością informacji a możliwością jej prawnego wykorzystania. Łatwość kopiowania, przetwarzania i przekazywania danych zwiększa ich potencjał poznawczy, lecz jednocześnie może utrudniać ustalenie pochodzenia, zakresu oraz warunków powstania określonego zapisu. Prawo nie może abstrahować od tych właściwości, ale nie powinno również uzależniać kwalifikacji

dowodu wyłącznie od zastosowanej technologii. Nowa postać utrwalenia informacji wymaga odniesienia jej cech do istniejących konstrukcji prawnych, bez tworzenia niewynikających z ustawy domniemań dotyczących wiarygodności albo niewiarygodności materiału.

Interpretacja norm dowodowych musi zatem zachowywać równowagę między otwartością prawa na zmieniające się sposoby komunikowania a trwałością gwarancji procesowych. Techniczna nowoczesność środka nie uzasadnia ani obniżenia wymagań stawianych dowodom, ani jego apriorycznego odrzucenia[3]. Decydujące znaczenie ma możliwość podporządkowania określonego materiału zasadom kanonicznego porządku procesowego. Takie ujęcie chroni ocenę dowodu zarówno przed bezkrytycznym zaufaniem do technologii, jak i przed formalizmem utożsamiającym wiarygodność wyłącznie z tradycyjną postacią dokumentu.

1.1. Względna swoboda dowodowa

Zgodnie z kan. 1527 § 1 KPK 1983 mogą być przytoczone dowody jakiegokolwiek rodzaju, które wydają się pożyteczne do rozpoznania sprawy i są godziwe. Norma ta ustanawia zasadę względnej swobody dowodowej: katalog środków nie jest zamknięty, lecz ich dopuszczenie zależy od spełnienia dwóch przesłanek – użyteczności i godziwości. Swoboda nie oznacza zatem dowolności ani po stronie uczestników postępowania, ani po stronie sędziego[4]. Użyteczność należy oceniać w relacji do przedmiotu sporu. Dowód powinien być zdolny do potwierdzenia albo podważenia faktu mającego znaczenie dla konkretnego tytułu nieważności małżeństwa. Samo wykazanie późniejszego konfliktu, rozpadu wspólnoty życia lub nagannego zachowania małżonka nie wystarcza, jeżeli materiał nie pozwala wyprowadzić prawnie relewantnego wniosku dotyczącego chwili wyrażania zgody małżeńskiej. Zakaz prowadzenia dowodu przed zawiązaniem sporu, poza poważną przyczyną, oraz kompetencja sędziego do ograniczenia nadmiaru dowodów chronią postępowanie przed gromadzeniem materiału bez wyraźnego związku z formułą wątpliwości[5].

W polskiej kanonistyce procesowej dowód jest ujmowany jako środek służący wykazaniu prawdziwości twierdzeń mających znaczenie dla rozstrzygnięcia, przy czym jego funkcja pozostaje podporządkowana specyfice procesu kanonicznego i jego przedmiotowi. R. Sztychmiler systematyzuje normy dotyczące ciężaru dowodu, rodzajów środków dowodowych oraz ich przeprowadzania, natomiast Ż. Budniaczyńska podkreśla odmienny cel dowodzenia w procesie o stwierdzenie

[3] Por. K. Wręczycka, *Dowody elektroniczne w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2023, nr 133, s. 193–199.

[4] KPK 1983, kan. 1526 § 1; kan. 1527 § 1; por. R. Sztychmiler, *Dowody*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. V, *Księga VII. Procesy*, pod red. J. Krukowskiego, Poznań 2007, s. 172–229, 175–176.

[5] KPK 1983, kan. 1527 § 1; kan. 1529; kan. 1553; por. W. Witkowski, *Prawno-procesowe ograniczenia w gromadzeniu dowodów w sprawach o nieważność małżeństwa*, „Kościół i Prawo" 2016, nr 1, s. 235–236.

nieważności małżeństwa i w postępowaniu rozwodowym[6]. Rozróżnienie to jest istotne także dla materiału cyfrowego. Przydatność określonej wiadomości w postępowaniu państwowym nie przesądza o jej relewancji dla kanonicznego tytułu nieważności.

1.2. *Dignitas connubii* po reformie *Mitis Iudex Dominus Iesus*

Instrukcja *Dignitas connubii* została wydana w celu uporządkowania prowadzenia spraw o nieważność małżeństwa przez trybunały diecezjalne i międzydiecezjalne. Jej art. 157 § 1 rozwija kan. 1527 § 1 KPK 1983, stanowiąc, że dowody niegodziwe same w sobie albo ze względu na sposób uzyskania nie mogą być ani przedstawiane, ani dopuszczane[7]. Artykuł 157 § 2 łączy natomiast problem dopuszczalności z gwarancją komunikowania dowodu adwokatom stron, gdy wyjątkowo przemawia za tym poważna przyczyna[8].

Reforma dokonana przez *Mitis Iudex Dominus Iesus* zmieniła kanony bezpośrednio regulujące sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa, nie zastąpiła jednak całego kodeksowego systemu procesu spornego ani wszystkich unormowań zawartych w instrukcji. Zgodnie z kan. 1691 § 3 KPK 1983 w pozostałych kwestiach należy stosować, z uwzględnieniem natury sprawy, kanony o procesie w ogólności i o zwyczajnym procesie spornym oraz normy specjalne dotyczące spraw o stanie osób i dobra publicznego. Jednocześnie, na podstawie kan. 34 § 1–2 KPK 1983, instrukcja wyjaśnia sposób stosowania ustawy, lecz nie może zmieniać ustawy ani przeważać nad normą późniejszą i wyższą rangą[9].

Po reformie *Dignitas connubii* należy zatem stosować selektywnie i systemowo. Pierwszeństwo mają zreformowane kanony Kodeksu oraz normy proceduralne dołączone do *Mitis Iudex Dominus Iesus*. Postanowienia instrukcji zachowują znaczenie w takim zakresie, w jakim konkretyzują niezmienione normy kodeksowe i nie pozostają w sprzeczności z reformą. W odniesieniu do dowodów cyfrowych art. 157 § 1 pozostaje istotny, ponieważ odpowiada nadal obowiązującemu kan. 1527 § 1 i doprecyzowuje zawarte w nim kryterium godziwości. W doktrynie po reformie zwracano uwagę na złożoność relacji między nową ustawą a wcześniejszą instrukcją. Złożoność ta przemawia za każdorazowym odczytywaniem przepisu instrukcji przez pryzmat aktualnego Kodeksu, a nie za traktowaniem *Dignitas connubii* jako autonomicznej podstawy normatywnej[10].

---

[6] Por. R. Sztychmiler, *Dowody*, s. 175–181; Ż. Budniaczyńska, *Dowody w postępowaniu o stwierdzenie nieważności małżeństwa i w postępowaniu o rozwód*, „Kościół i Prawo" 2017, nr 1, s. 190.

[7] Por. B. Nowakowski, *Nowe regulacje procesowe w Dignitas connubii – wybrane zagadnienia*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe" 2010, t. 28, s. 62–63.

[8] Pontificium Consilium de Legum Textibus, *Instructio servanda a tribunalibus dioecesanis et interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii Dignitas connubii*, 25 I 2005, „Communicationes" 2005, t. 37, s. 11–92, art. 157 § 1–2.

[9] KPK 1983, kan. 34 § 1–2; kan. 1691 § 3; Franciscus, *Litterae apostolicae motu proprio datae Mitis Iudex Dominus Iesus*, 15 VIII 2015, „Acta Apostolicae Sedis" 2015, t. 107, s. 958–970.

[10] Por. G. Boni, *La recente riforma del processo di nullità matrimoniale. Problemi, criticità, dubbi (parte prima)*, „Stato, Chiese e pluralismo confessionale" 2016, nr 9, s. 45–46.

1.3. Relacja art. 157 § 1 do kan. 1527 § 1, kan. 1598 § 1 i kan. 1608 KPK 1983

Wskazane normy regulują odmienne etapy postępowania z dowodem. Kanon 1527 § 1 i art. 157 § 1 *Dignitas connubii* dotyczą przede wszystkim progu dopuszczalności: dowód powinien być użyteczny i godziwy. Kanon 1598 § 1 odnosi się do ogłoszenia akt i rzeczywistej możliwości zapoznania się przez stronę z materiałem, który może zostać wykorzystany w rozstrzygnięciu. Kanon 1608 reguluje natomiast końcowy standard decyzji: moralna pewność musi wynikać z akt i dowodów, ocenianych przez sędziego w sumieniu z zachowaniem przepisów o skuteczności określonych dowodów[11].

Norm tych nie należy kumulować w jednym nierozdzielnym teście. Materiał może spełniać próg dopuszczalności, lecz po jego zbadaniu okazać się nieautentyczny, niekompletny albo pozbawiony istotnej mocy dowodowej. Może także być autentyczny i relewantny, ale nie nadawać się do wykorzystania bez zapewnienia drugiej stronie możliwości poznania treści i przedstawienia zastrzeżeń. Dopiero materiał prawidłowo włączony do akt, zweryfikowany i poddany kontradykcji może być oceniany jako element podstawy pewności moralnej.

Zasada *ex actis et probatis* wyklucza oparcie wyroku na prywatnej wiedzy sędziego lub informacji pozostającej poza aktami. Nie prowadzi jednak do formalnej teorii dowodowej. Kanon 1608 § 3 pozostawia sędziemu ocenę dowodów według sumienia, ale sumienie sędziowskie nie oznacza swobodnego przekonania oderwanego od norm i racjonalnego uzasadnienia. Pewność moralna musi być rezultatem krytycznej oceny całego materiału i wykluczać uzasadnioną pozytywną wątpliwość[12].

2. Dowód cyfrowy jako dokument prywatny

Określenie „prywatny" może odnosić się do dwóch odmiennych właściwości materiału dowodowego. W znaczeniu procesowym opisuje pochodzenie dokumentu, a więc fakt, że nie został on sporządzony przez osobę publiczną w wykonywaniu urzędu z zachowaniem wymaganych formalności. W znaczeniu potocznym wskazuje natomiast na treść należącą do sfery osobistej, rodzinnej lub intymnej. Znaczeń tych nie należy utożsamiać. Dokument prywatny może zawierać informacje powszechnie dostępne, natomiast zapis dotyczący życia prywatnego nie zawsze musi być dokumentem prywatnym w znaczeniu prawa procesowego.

---

[11] KPK 1983, kan. 1527 § 1; kan. 1598 § 1; kan. 1608 § 1–4; por. *Komentarz do Instrukcji procesowej Dignitas connubii*, pod red. T. Rozkruta, Sandomierz 2007, art. 157 § 1–2; art. 229 § 3; art. 247 § 1–5.

[12] Por. W. Kowal, *Moral Certainty and Truth Justification*, „The Jurist" 2005, t. 65, s. 147–150; K.K. Adamczewski, *Moral Certainty of the Judge in the Canonical Process to Determine the Nullity of Marriage v. the Principle Testis Unus Testis Nullus*, „Religions" 2023, nr 3, art. 405; G.M. Bzdyrak, *The Status and Duties of Ecclesiastical Judges in Cases Concerning the Nullity of Marriage*, „Religions" 2023, nr 6, art. 691.

Postać elektroniczna stanowi kolejną, niezależną płaszczyznę kwalifikacji. Odnosi się ona do sposobu utrwalenia i odtwarzania informacji, a nie do statusu jej autora ani do charakteru zawartej w niej treści. Ten sam komunikat może zostać zachowany w pamięci urządzenia, przesłany za pośrednictwem usługi sieciowej, przedstawiony na ekranie albo przeniesiony na papier. Zmiana technicznej postaci zapisu nie powoduje sama przez się zmiany jego pochodzenia, chociaż może wpływać na zakres informacji dostępnych przy jego badaniu. W refleksji nad dokumentem elektronicznym zasadnie rozróżnia się zatem samą informację, nośnik umożliwiający jej zachowanie oraz formę, w której zostaje ona wyrażona lub przedstawiona[13].

Prawidłowa kwalifikacja wymaga więc oddzielnego ustalenia pochodzenia dokumentu, sposobu utrwalenia informacji, charakteru jej treści oraz tytułu do uzyskania i wykorzystania materiału. Dopiero łączne uwzględnienie tych elementów zapobiega utożsamianiu dokumentu prywatnego z dowodem dotyczącym prywatności albo z materiałem zdobytym bez uprawnienia. Zapis może mieć charakter dokumentu prywatnego, mimo że został legalnie udostępniony jego adresatowi, podobnie jak publiczne rozpowszechnienie określonej treści nie nadaje jej automatycznie cech dokumentu publicznego. Elektroniczny sposób komunikowania nie znosi tych rozróżnień, lecz sprawia, że ich konsekwentne zachowanie nabiera szczególnego znaczenia.

2.1. Kwalifikacja funkcjonalna

Kodeks nie definiuje dowodu cyfrowego jako odrębnego środka dowodowego. Nie wynika z tego luka uniemożliwiająca jego wykorzystanie. Kanon 1527 § 1 dopuszcza dowody każdego rodzaju, a normy o dokumentach pozwalają na funkcjonalne zakwalifikowanie zapisu elektronicznego jako dokumentu prywatnego, jeżeli utrwala on treść i może zostać przypisany określonej osobie. Dokument prywatny to dokument niesporządzony przez osobę publiczną w wykonywaniu urzędu z zachowaniem prawem przepisanych formalności. Jego procesowa wartość jest odmienna od wartości dokumentu publicznego[14].

A. Bartczak wskazuje, że pojęcie dokumentu w procesie małżeńskim należy interpretować z uwzględnieniem funkcji utrwalenia informacji, a nie ograniczać wyłącznie do tradycyjnego nośnika papierowego. Współczesna refleksja nad dokumentem elektronicznym również akcentuje, że o kwalifikacji nie powinien decydować sam nośnik, lecz zdolność zapisu do zachowania i odtworzenia treści oraz ustalenia jego pochodzenia[15]. Wiadomość e-mail, zapis rozmowy

[13] Por. J. Adamczyk, *Nowe formy szczególne czynności prawnych w Kodeksie cywilnym – dokumentowa oraz elektroniczna – a obowiązywanie rozporządzenia eIDAS*, „Prawo Mediów Elektronicznych" 2017, nr 4, s. 19–21.

[14] KPK 1983, kan. 1540 § 3; kan. 1542; por. R. Sztychmiler, *Dowody*, s. 193–196.

[15] Por. A. Bartczak, *Dokument jako środek dowodowy w procesie małżeńskim*, s. 10–13; Ł. Błaszczak, *Dowód z dokumentu tradycyjnego (papierowego) a dowód z dokumentu elektronicznego. Problem odrębności czy tożsamości środków dowodowych. Postulaty de lege lata i de lege ferenda*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2023, nr 133, s. 22–23.

w komunikatorze, plik audio albo fotografia cyfrowa mogą więc zostać objęte regułami dotyczącymi dokumentów prywatnych, chociaż każda z tych postaci wymaga odmiennego sposobu weryfikacji. Nie można jednak utożsamiać dokumentu prywatnego z jego wizualnym odwzorowaniem. Pełny plik, eksport korespondencji lub zapis zachowany w urządzeniu źródłowym może zawierać informacje o czasie, kolejności, autorze i zmianach. Wydruk albo zrzut ekranu przedstawia jedynie wybrany obraz treści. Taki obraz może zostać dopuszczony, lecz jego pochodny charakter wpływa na możliwości zbadania autentyczności, integralności i kontekstu[16].

2.2. Autentyczność, integralność i kompletność

Autentyczność odpowiada na pytanie, czy materiał pochodzi od osoby lub źródła, któremu jest przypisywany. Integralność dotyczy tego, czy zapis nie został zmieniony od chwili powstania albo zabezpieczenia. Kompletność oznacza natomiast, że przedstawiono taki zakres komunikacji, który pozwala prawidłowo odczytać sens wypowiedzi. Pojęcia te są powiązane, ale nie są tożsame. Autentyczna wiadomość może zostać przedstawiona bez zdań poprzedzających i następujących, a więc niekompletnie. Pełny ciąg rozmowy może z kolei zawierać elementy o niepewnym autorstwie.

Kanon 1544 wymaga przedłożenia dokumentów w oryginale albo w uwierzytelnionym odpisie oraz złożenia ich w kancelarii trybunału, aby mogły zostać zbadane przez sędziego i stronę przeciwną. W środowisku cyfrowym „oryginał" nie zawsze jest pojedynczym materialnym egzemplarzem. Normatywny sens kanonu należy zachować przez udostępnienie możliwie najbliższego źródłu zapisu, danych pozwalających na jego identyfikację oraz informacji o sposobie pozyskania i utrwalenia[17].

Wątpliwość co do autentyczności albo integralności nie zawsze musi skutkować odrzuceniem materiału na etapie dopuszczalności. Jeżeli dowód jest użyteczny i nie zachodzi przeszkoda wynikająca z niegodziwego sposobu uzyskania, może zostać włączony do akt po to, aby następnie poddać go weryfikacji. Nieusunięta wątpliwość obniża jego moc dowodową, a w przypadkach zasadniczych może ją wyłączyć. Rozwiązanie to odpowiada rozróżnieniu pomiędzy formalnym dopuszczeniem dowodu a oceną jego wartości. Jeżeli wyjaśnienie cech technicznych materiału wymaga wiadomości specjalnych, zastosowanie znajdują kan. 1574–1579 KPK 1983 dotyczące biegłych. Biegły może ustalić właściwości pliku, ciągłość nagrania, możliwość modyfikacji, zgodność metadanych albo relację między

[16] Por. R. Kamiński, *Nowoczesne technologie komunikacji w postępowaniu dowodowym procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa w dobie pandemii COVID-19*, „Studia Redemptorystowskie" 2021, nr 19, s. 375, 378–379.

[17] KPK 1983, kan. 1544; por. A. Bartczak, *Dokument jako środek dowodowy w procesie małżeńskim*, s. 6–8.

kopią a źródłem. Nie rozstrzyga jednak o ważności małżeństwa ani o końcowej wiarygodności osoby. Ocena prawna i osiągnięcie pewności moralnej pozostają zadaniem sędziego[18].

2.3. Moc dowodowa dokumentu prywatnego

Zgodnie z kan. 1542 KPK 1983 dokument prywatny uznany przez stronę albo rozpoznany przez sędziego ma przeciwko autorowi lub podpisującemu taką samą moc dowodową jak przyznanie pozasądowe. Wobec osób trzecich jego wartość odpowiada oświadczeniom stron niebędącym przyznaniem. Norma ta sprzeciwia się zarówno automatycznemu uznawaniu materiału cyfrowego za dowód pełny, jak i jego apriorycznemu deprecjonowaniu ze względu na elektroniczną formę. Ustalenie mocy dowodowej wymaga odniesienia zapisu do innych elementów akt. Znaczenie mają zgodność z zeznaniami stron i świadków, chronologia, wewnętrzna spójność komunikacji, okoliczności powstania oraz możliwość przedstawienia przez drugą stronę wersji pełniejszej lub odmiennej. Materiał anonimowy albo taki, którego źródła nie można ustalić, może uzasadniać dalsze czynności dowodowe, lecz nie powinien samodzielnie przesądzać faktu istotnego dla wyroku[19].

3. Godziwość pozyskania dowodu i ochrona prywatności

Prywatność nie ma charakteru wyłącznie przestrzennego ani nie zależy jedynie od tego, gdzie informacja została zapisana. Jej granice wyznaczają również relacja między osobami, cel przekazania treści, krąg jej zamierzonych odbiorców oraz uzasadnione oczekiwanie zachowania poufności. Udostępnienie wiadomości współmałżonkowi nie musi oznaczać zgody na jej dalsze rozpowszechnianie, podobnie jak pozostawienie zapisu na urządzeniu dostępnym dla kilku osób nie przesądza jeszcze o uprawnieniu każdej z nich do jego skopiowania i wykorzystania. Wola zachowania informacji w poufności nie zawsze musi zostać wyrażona wprost. Może wynikać z zachowania osoby oraz okoliczności, w których określona treść powstała lub została przekazana[20].

Ingerencja w prywatność może nastąpić na różnych etapach postępowania z informacją. Może polegać na uzyskaniu dostępu do materiału, jego utrwaleniu, skopiowaniu, połączeniu z innymi danymi, przekazaniu osobie trzeciej albo ujawnieniu w zakresie szerszym niż wymaga tego cel dowodowy. Materiał zdobyty pierwotnie w sposób uprawniony może zostać następnie wykorzystany w sposób naruszający prawa osoby, której dotyczy. Możliwa jest również sytuacja odwrotna,

---

[18] KPK 1983, kan. 1574; kan. 1577 § 1–2; kan. 1579 § 1–2; por. J.T. Martín de Agar, *La pericia super actas: dificultades, certeza y valor objetivo*, „Ius Canonicum" 2013, nr 105, s. 94–96.

[19] KPK 1983, kan. 1542–1543; kan. 1608 § 2–3; por. R. Dappa, *Dowód z dokumentów prywatnych w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, s. 135–136, 140–141.

[20] Por. M. Koterba, *Proofs Acquired Illicitly in Processes Declaring the Nullity of Marriage*, „Studia Redemptorystowskie" 2015, nr 13, s. 424–425.

w której sam brak wyraźnej zgody nie przesądza jeszcze o niedopuszczalnym wkroczeniu w sferę prywatną.

Techniczna możliwość zapoznania się z informacją nie jest zatem równoznaczna z prawnym lub moralnym uprawnieniem do rozporządzania nią. Dostęp do wspólnego urządzenia, znajomość hasła albo pozostawanie adresatem korespondencji określają faktyczną możliwość wejścia w posiadanie materiału, lecz nie rozstrzygają samodzielnie o granicach jego dalszego użycia. Ocena wymaga uwzględnienia charakteru relacji, przeznaczenia informacji, jej wrażliwości, zakresu ujawnienia oraz skutków, jakie wykorzystanie może wywołać wobec zainteresowanej osoby i osób trzecich. Pozwala to uniknąć zarówno absolutyzowania prywatności, jak i sprowadzania jej ochrony do samego zabezpieczenia technicznego danych.

3.1. Rozróżnienia terminologiczne

Ocena materiału pochodzącego z komunikacji prywatnej wymaga konsekwentnego używania pojęć „uzyskany bez zgody", „nieuprawniony", „bezprawny" i „niegodziwy". Określenia te odnoszą się do różnych płaszczyzn i nie mogą być stosowane zamiennie.

„Uzyskany bez zgody" opisuje fakt braku wyraźnej aprobaty osoby, której komunikacja lub dane dotyczą. Sam brak zgody nie przesądza jeszcze o naruszeniu prawa. Adresat wiadomości dysponuje treścią, którą do niego skierowano, mimo że nadawca nie udzielił osobnej zgody na jej zachowanie. Odmienna jest sytuacja osoby przełamującej zabezpieczenie cudzego konta albo uzyskującej dostęp do rozmowy, której nie była uczestnikiem.

„Nieuprawniony" oznacza brak tytułu do określonego działania: dostępu do urządzenia, skopiowania treści, jej przekazania albo dalszego wykorzystania. Tytuł taki może wynikać z prawa, z funkcji procesowej, z relacji do informacji albo ze zgody osoby uprawnionej. Pojęcie ma charakter relacyjny. Konieczne jest wskazanie, do jakiej czynności i w ramach jakiego porządku prawnego uprawnienie nie istniało.

„Bezprawny" oznacza sprzeczny z obowiązującą normą prawną. Kwalifikacja ta wymaga wskazania porządku prawnego, którego norma została naruszona. Czyn może być bezprawny według prawa państwowego, kanonicznego albo jednocześnie według obu porządków. Bezprawność państwowa nie może być stwierdzana wyłącznie na podstawie potocznej oceny naruszenia prywatności.

„Niegodziwy" jest natomiast kwalifikacją kanonicznoprocesową i moralnoprawną wynikającą z kan. 1527 § 1 KPK 1983 oraz art. 157 § 1 *Dignitas connubii*. Obejmuje właściwość samego dowodu albo sposób jego uzyskania. Pojęcie to nie jest prostym odpowiednikiem każdej niezgodności z normą państwową. Wymaga odrębnej oceny w świetle dóbr chronionych przez porządek kanoniczny, praw wiernych i celu procesu[21].

[21] KPK 1983, kan. 1527 § 1; *Komentarz do Instrukcji procesowej Dignitas connubii*, art. 157 § 1; por. A. Brzemia-Bonarek, *Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Katowice 2007, s. 142–149.

3.2. Prawo państwowe a kanoniczna godziwość

Porządki państwowy i kanoniczny są autonomiczne, chociaż mogą się wzajemnie odnosić. Kanon 22 KPK 1983 nadaje ustawom państwowym skutki w prawie kanonicznym wtedy, gdy prawo kościelne do nich odsyła, o ile nie sprzeciwiają się prawu Bożemu i prawo kanoniczne nie stanowi inaczej. Nie istnieje natomiast generalna norma, zgodnie z którą każde naruszenie prawa państwowego automatycznie czyni dowód niegodziwym w rozumieniu kan. 1527 § 1 KPK 1983.

Stwierdzona bezprawność państwowa stanowi jednak istotną przesłankę oceny kanonicznej. Może ujawniać naruszenie cudzego urządzenia, tajemnicy komunikowania się, ochrony danych lub innego dobra, które pozostaje chronione także przez kan. 220 KPK 1983. Nie należy jej pomijać, lecz trzeba ustalić, jakie dobro zostało naruszone, jak poważna była ingerencja, w jakim celu jej dokonano i czy dostępny był mniej inwazyjny sposób wykazania faktu. Dopiero na tej podstawie możliwa jest kwalifikacja godziwości w porządku kanonicznym[22]. Konsekwentnie należy odrzucić dwie skrajności. Pierwszą jest automatyzm: „bezprawny według prawa państwowego, a więc zawsze niegodziwy kanonicznie". Drugą jest całkowite abstrahowanie od prawa państwowego. Autonomia porządków nie oznacza obojętności na naruszenie obowiązującej normy, zwłaszcza gdy chroni ona godność, intymność, dobre imię lub tajemnicę komunikowania się.

3.3. Kanoniczna ochrona prywatności

Kanon 220 KPK 1983 zakazuje bezprawnego naruszania dobrego imienia i prawa każdej osoby do ochrony własnej intymności. Użycie określenia *illegitime* wskazuje, że prawo to jest fundamentalne, lecz nie ma charakteru absolutnego. Jego wykonywanie pozostaje w relacji do dobra wspólnego Kościoła, praw innych osób oraz obowiązków wiernych, o czym stanowi kan. 223 § 1–2 KPK 1983[23].

Granica prywatności w procesie nie może być wyznaczana wyłącznie przez subiektywne oczekiwanie zainteresowanego. Wniesienie sprawy i konieczność rozstrzygnięcia o stanie osoby uzasadniają przetwarzanie informacji w zakresie niezbędnym do wykonania wymiaru sprawiedliwości. Nie oznacza to jednak uprawnienia do nieograniczonego gromadzenia treści intymnych, danych osób trzecich albo materiałów niezwiązanych z przedmiotem sporu. Wewnętrzna jawność procesu, kontradyktoryjność i prawo do obrony pozostają w napięciu z ochroną danych, ale właśnie normy procesowe wyznaczają ramy legalnego i celowego wykorzystania informacji[24].

---

[22] KPK 1983, kan. 22; kan. 220; kan. 223 § 1–2; por. M. Andrzejewski, *Ochrona danych osobowych w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa w świetle wybranych zasad procesu (cz. 1)*, „Annales Canonici" 2023, nr 1, s. 10–12, 30–31.

[23] KPK 1983, kan. 220; kan. 223 § 1–2; por. T. Jakubiak, *The Catholic Church and a Person's Right to Privacy and Protection of His Good Reputation*, s. 89–93.

[24] Por. M. Andrzejewski, *Ochrona danych osobowych w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa w świetle wybranych zasad procesu (cz. 2)*, „Annales Canonici" 2023, nr 2, s. 38–39, 44–46.

Z ochroną prywatności łączy się kan. 1546 § 1 KPK 1983, zgodnie z którym nikt nie ma obowiązku przedkładania dokumentów, które nie mogą być ujawnione bez niebezpieczeństwa szkody w rozumieniu kan. 1548 § 2, n. 2, albo bez naruszenia tajemnicy. Jednocześnie § 2 tego kanonu pozwala na przedstawienie części dokumentu, jeżeli można to uczynić bez wskazanych niedogodności. Norma ta dostarcza podstawy dla minimalizacji zakresu ujawnienia: wyłączenia informacji niezwiązanych ze sprawą, anonimizacji danych osób trzecich lub przedstawienia jedynie relewantnego fragmentu, pod warunkiem że nie prowadzi to do zniekształcenia kontekstu.

3.4. Test proporcjonalności ingerencji w prywatność

Artykuł 157 § 1 *Dignitas connubii* nie zawiera katalogu sytuacji, w których sposób uzyskania dowodu jest niegodziwy. Wymaga to oceny konkretnego rodzaju ingerencji na podstawie norm Kodeksu. Z kan. 220, kan. 223, kan. 1527 § 1, kan. 1546 oraz kan. 1598 § 1 KPK 1983 można wyprowadzić pięć kryteriów proporcjonalności:

1. Prawnie uzasadniony cel. Materiał powinien zmierzać do wykazania faktu relewantnego dla formuły wątpliwości, a nie do ogólnej kompromitacji drugiej osoby, wywarcia nacisku lub ujawnienia jej życia prywatnego.

2. Przydatność. Ingerencja musi być zdolna do osiągnięcia wskazanego celu dowodowego. Pozyskanie szerokiego zbioru danych nie jest uzasadnione, jeżeli tylko niewielka część może mieć znaczenie dla sprawy.

3. Konieczność. Należy ustalić, czy ten sam fakt można wykazać środkiem mniej ingerującym w prywatność, na przykład własną korespondencją, zeznaniami, dokumentem pochodzącym od uprawnionego podmiotu lub dobrowolnie udostępnionym źródłem.

4. Proporcjonalność w znaczeniu ścisłym. Trzeba porównać wagę dobra procesowego, któremu dowód ma służyć, z rozmiarem naruszenia intymności, tajemnicy komunikowania się, dobrego imienia oraz praw osób trzecich. Im bardziej intensywna ingerencja, tym donioślejsze musi być chronione dobro i tym silniejsze uzasadnienie konieczności.

5. Minimalizacja i gwarancje procesowe. Dopuszczony materiał powinien zostać ograniczony do zakresu koniecznego, zabezpieczony przed zbędnym rozpowszechnieniem i udostępniony drugiej stronie w sposób zapewniający realną obronę. Ochrona prywatności nie może służyć jako pretekst do oparcia wyroku na dowodzie tajnym.

Test ten nie zastępuje art. 157 § 1 *Dignitas connubii*, lecz porządkuje jego stosowanie w świetle aktualnych norm kodeksowych. Pozwala odróżnić sam brak zgody od poważnego i nieproporcjonalnego naruszenia prywatności. Zarazem zabezpiecza przed redukowaniem godziwości do technicznej zgodności z prawem państwowym[25].

[25] KPK 1983, kan. 220; kan. 223 § 1–2; kan. 1527 § 1; kan. 1546 § 1–2; kan. 1598 § 1.

4. Normatywny model oceny dowodu cyfrowego

Ocena dowodu jest czynnością argumentacyjną, w której określonym właściwościom materiału przypisuje się znaczenie wynikające z norm prawa procesowego. Dowód nie zawiera sam w sobie gotowego rozstrzygnięcia ani nie wywołuje skutków prawnych niezależnie od rozumowania sędziego. Swobodna ocena nie oznacza przy tym nieograniczonej dowolności, lecz wymaga zastosowania reguł logicznego wnioskowania, wiedzy, doświadczenia oraz prawnych zasad określających znaczenie poszczególnych środków dowodowych[26].

Model normatywny należy zatem rozumieć jako strukturę uzasadnienia decyzji, a nie jako algorytm automatycznie wyznaczający wynik postępowania. Jego funkcją jest uczynienie widocznymi przesłanek, na których oparto ocenę, oraz zależności zachodzących między ustalonymi właściwościami materiału a przypisanym mu znaczeniem procesowym. Ogranicza to ryzyko rozumowania zorientowanego na oczekiwany rezultat, w którym ocena poszczególnych okoliczności zostaje podporządkowana wcześniej przyjętej tezie o ważności albo nieważności małżeństwa.

Uporządkowanie rozumowania nie usuwa odpowiedzialności sędziego za dokonane ustalenia[27]. Pozwala natomiast odtworzyć drogę prowadzącą od przedłożonego materiału do wniosku istotnego dla rozstrzygnięcia, wskazać miejsce powstania wątpliwości oraz poddać argumentację kontroli stron i sądu wyższej instancji. Oceny dokonywane przez różnych sędziów nie muszą prowadzić do identycznych rezultatów, powinny jednak opierać się na rozpoznawalnych przesłankach i pozostawać wewnętrznie spójne. Wartość modelu polega więc nie na zastąpieniu roztropnego osądu formalnym schematem, lecz na zabezpieczeniu tego osądu przed intuicyjnością, niekonsekwencją i pomijaniem okoliczności mogących podważyć przyjęty wniosek.

4.1. Cztery etapy oceny

Rozproszone normy Kodeksu i *Dignitas connubii* można uporządkować w czterostopniowy model. Każdy etap odpowiada innemu pytaniu i prowadzi do odmiennego skutku prawnego. Negatywny wynik pierwszego etapu zamyka drogę do wykorzystania materiału. Negatywny lub niepewny wynik etapu drugiego co do zasady wpływa na moc dowodową. Etap trzeci ustala znaczenie materiału w relacji do akt i prawa do obrony. Dopiero etap czwarty dotyczy pewności moralnej.

[26] Por. T. Pawluk, *Ocena sędziowska środków dowodowych w procesie kanonicznym*, „Prawo Kanoniczne" 1969, nr 1–2, s. 147–148.

[27] Por. Z. Jaworski, *Rola sędziego w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa – wybrane zagadnienia*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich" 2025, nr 38, s. 99–100.

tabela jest zgodna z wersją autora, którą otrzymałam.
Nie widzę różnicy.
Dodam, że brakuje tytułu tabeli. MM

Etap	Pytanie decyzyjne	Podstawa normatywna i kryteria	Skutek
1. Dopuszczalność	Czy materiał jest użyteczny dla rozstrzygnięcia i godziwy sam w sobie oraz ze względu na sposób pozyskania?	KPK 1983, kan. 220; kan. 223; kan. 1527 § 1; kan. 1546; *Dignitas connubii*, art. 157 § 1. Związek z formułą wątpliwości; pięciokryterialny test proporcjonalności.	Dowód użyteczny i godziwy może zostać dopuszczony. Dowód nieużyteczny lub niegodziwy powinien zostać odrzucony.
2. Autentyczność i integralność	Czy można ustalić autora, źródło, czas powstania, ciągłość oraz kompletność materiału?	KPK 1983, kan. 1540 § 3; kan. 1542–1544; kan. 1574–1579. Porównanie danych źródłowych z odwzorowaniem, analiza kontekstu, w razie potrzeby opinia biegłego.	Potwierdzenie umożliwia dalszą ocenę. Nieusunięta wątpliwość obniża lub wyłącza moc dowodową, lecz nie zawsze oznacza pierwotną niedopuszczalność.
3. Moc dowodowa i prawo do obrony	Co materiał rzeczywiście dowodzi i czy strona mogła go poznać, zakwestionować oraz przedstawić kontrdowody?	KPK 1983, kan. 1542; kan. 1598 § 1; kan. 1604 § 1; kan. 1620, n. 7. Ocena treści w relacji do innych dowodów; wewnętrzna spójność; możliwość kontradykcji.	Materiał otrzymuje określoną moc dowodową. Rzeczywista odmowa prawa do obrony wyklucza oparcie na nim rozstrzygnięcia i może powodować nieusuwalną nieważność wyroku.
4. Udział w osiągnięciu pewności moralnej	Czy zweryfikowany materiał, oceniony łącznie z całymi aktami, współtworzy pewność moralną i wyklucza uzasadnioną pozytywną wątpliwość?	KPK 1983, kan. 1060; kan. 1608 §§ 1–4; zasada *ex actis et probatis*. Łączna, racjonalnie uzasadniona ocena dowodów.	Jeżeli osiągnięto pewność moralną, dowód może współtworzyć podstawę rozstrzygnięcia. W razie jej braku należy orzec *non constare* zgodnie z kan. 1608 § 4.

Tabela ukazuje, że „dopuszczalność dowodu cyfrowego" nie może być skrótem obejmującym wszystkie późniejsze operacje. Sędzia najpierw rozstrzyga o przekroczeniu progu użyteczności i godziwości. Następnie bada cechy materiału, ustala jego moc w warunkach kontradykcji, a dopiero na końcu ocenia całokształt akt w perspektywie *certitudo moralis*.

4.2. *Ius defensionis* jako warunek wykorzystania materiału

Prawo do obrony nie jest wyłącznie jednym z czynników zwiększających wiarygodność dowodu. Stanowi gwarancję strukturalną procesu. Strona powinna znać materiał, twierdzenia wyprowadzane z jego treści oraz mieć możliwość przedstawienia uwag, wyjaśnień i kontrdowodów. W odniesieniu do zapisu cyfrowego oznacza to także możliwość zakwestionowania autorstwa, kompletności, sposobu pozyskania i kontekstu[28].

[28] KPK 1983, kan. 1598 § 1; kan. 1604 § 1; kan. 1620, n. 7.

Kanon 1598 § 1 pozwala sędziemu ze względu na bardzo poważne niebezpieczeństwo zarządzić, że określony akt nie będzie ujawniony stronie, ale wymaga zachowania nienaruszonego prawa do obrony. Artykuł 157 § 2 *Dignitas connubii* uzupełnia tę gwarancję, domagając się komunikowania dowodu adwokatom stron. Wyjątek nie może prowadzić do sytuacji, w której treść istotna dla rozstrzygnięcia jest znana wyłącznie sędziemu i pozostaje całkowicie poza możliwością procesowego zakwestionowania.

Współczesna literatura anglojęzyczna ujmuje *ius defensionis* jako zespół uprawnień obejmujących prawo do informacji, wysłuchania, przedstawienia dowodów, poznania materiału przeciwnego oraz odniesienia się do niego. M.R. Ambrose analizuje te gwarancje na tle KPK 1983, *Dignitas connubii* i *Mitis Iudex Dominus Iesus*, wskazując ich znaczenie na każdym etapie procesu małżeńskiego[29]. Tak rozumiane prawo do obrony uzasadnia przyporządkowanie go przede wszystkim do trzeciego etapu modelu, choć jego ochrona powinna być uwzględniana już przy decyzji o dopuszczeniu materiału.

4.3. Dobro publiczne Kościoła i obrońca węzła

Sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa odnoszą się do dobra publicznego Kościoła[30]. Z tego względu udział obrońcy węzła nie może zostać zredukowany do formalnego zajęcia stanowiska. Kanon 1432 KPK 1983 zobowiązuje go do proponowania i przedstawiania wszystkiego, co w sposób rozumny może zostać przytoczone przeciwko nieważności lub rozwiązaniu węzła.

Florian Lempa podkreślał, że zadaniem obrońcy węzła nie jest obrona ważności za wszelką cenę, lecz rzetelne badanie materiału i przedstawianie argumentów wynikających z faktów. Obrońca powinien zwracać uwagę, aby nie pomijano dowodów mogących przemawiać przeciwko nieważności, oraz badać dokumenty pod kątem autentyczności i przydatności dla poznania prawdy[31]. W odniesieniu do modelu oceny dowodu cyfrowego oznacza to prawo i obowiązek odnoszenia się zarówno do autentyczności materiału, jak i do wniosków, które strona chce z niego wyprowadzić. Publikacja Lempy nie stanowi źródła dotyczącego technologii, dokumentów elektronicznych ani ochrony prywatności. Jej znaczenie jest punktowe. Uzasadnia obowiązek uwzględniania dobra publicznego Kościoła i procesowego badania materiału mogącego przemawiać za ważnością małżeństwa.

---

[29] Por. M.R. Ambrose, *Right of Defence in Marriage Nullity Trials: A Study Based on CIC 1983, DC and MIDI*, Münster 2022.

[30] Por. C.J. Errázuriz M., *La problematica giuridico-canonica sul matrimonio e sulla famiglia nell'orizzonte della giustizia e della misericordia. Aspetti fondamentali*, „Ius Ecclesiae" 2017, nr 3, s. 555–556.

[31] Por. F. Lempa, *Problem roli obrońcy węzła w procesie o nieważność małżeństwa według KPK z 1983 roku*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich" 1995, nr 8, s. 58–60.

4.4. Dowód cyfrowy a *certitudo moralis*

Pewność moralna nie jest sumą mechanicznie ocenionych środków dowodowych ani przekonaniem czysto subiektywnym. Musi wynikać z akt i dowodów, zostać osiągnięta po rozważeniu całego materiału oraz wykluczać uzasadnioną wątpliwość pozytywną. Zenon Grocholewski ujmuje pewność moralną jako obiektywne i racjonalne kryterium oparte na *acta et probata*, natomiast Krzysztof Mierzejewski i Łukasz Pisz wiążą ten standard z poszukiwaniem prawdy obiektywnej oraz całościową oceną materiału w kanonicznym procesie małżeńskim[32].

Dowód cyfrowy może współtworzyć pewność moralną, jeżeli przeszedł wcześniejsze etapy modelu i pozostaje spójny z całokształtem akt. Jego znaczenie wzrasta, gdy treść ma wyraźny związek z przedmiotem sporu, pochodzenie zostało ustalone, zachowano pełny kontekst komunikacji, a druga strona mogła przedstawić własne wyjaśnienia. Znaczenie maleje, gdy materiał jest fragmentaryczny, anonimowy, technicznie nieweryfikowalny albo pozostaje w sprzeczności z innymi wiarygodnymi dowodami.

Nie można ustanowić ogólnej reguły, że dowód cyfrowy nigdy nie może samodzielnie wystarczyć do osiągnięcia pewności moralnej. Takie aprioryczne ograniczenie nie wynika z Kodeksu. Zarazem elektroniczna forma ani pozorna precyzja daty i treści nie tworzą domniemania prawdziwości. O wyniku decyduje łączna ocena konkretnego materiału według kan. 1608 KPK 1983.

Zakończenie

Z obowiązującego prawa wynikają cztery zasadnicze wnioski *de lege lata*. Po pierwsze, zapis cyfrowy może zostać wykorzystany w procesie na podstawie względnej swobody dowodowej, jeżeli jest użyteczny i godziwy. Po drugie, jego elektroniczna postać nie przesądza o mocy dowodowej; konieczne jest zbadanie autentyczności, integralności, kompletności i kontekstu. Po trzecie, materiał nie może stać się podstawą rozstrzygnięcia bez rzeczywistego zagwarantowania prawa do obrony. Po czwarte, pewność moralna musi wynikać z łącznej oceny akt i dowodów, a nie z samej sugestywności pojedynczego zapisu.

Kanoniczna godziwość dowodu i legalność sposobu jego uzyskania według prawa państwowego pozostają pojęciami powiązanymi, ale nietożsamymi. Stwierdzone naruszenie prawa państwowego jest ważnym elementem oceny, zwłaszcza gdy chroniona norma dotyczy prywatności, komunikowania się lub

[32] Por. Z. Grocholewski, *Pewność moralna jako klucz do lektury norm procesowych*, „Ius Matrimoniale" 1998, nr 3, s. 21–24, 39–41; K. Mierzejewski, *Poszukiwanie prawdy obiektywnej a pewność moralna sędziego w kanonicznym procesie małżeńskim*, „Prawo Kanoniczne" 2013, nr 1, s. 143–146; Ł. Pisz, *Zeznania świadków a pewność moralna sędziego w sprawach o nieważność małżeństwa*, „Annales Canonici" 2018, nr 2, s. 263–265; W. Witkowski, *Kryteria oceny dowodów w procesach o nieważność małżeństwa*, „Kościół i Prawo" 2014, nr 1, s. 88, 96.

danych osobowych. Nie zastępuje jednak samodzielnej kwalifikacji kanonicznej na podstawie kan. 220, kan. 223 i kan. 1527 § 1 KPK 1983 oraz art. 157 § 1 *Dignitas connubii*.

Propozycją autora jest pięciokryterialny test proporcjonalności ingerencji w prywatność oraz czterostopniowy model oceny dowodu cyfrowego. Test obejmuje prawnie uzasadniony cel, przydatność, konieczność, proporcjonalność w znaczeniu ścisłym oraz minimalizację połączoną z gwarancjami procesowymi. Model oddziela dopuszczalność, weryfikację autentyczności i integralności, ustalenie mocy dowodowej oraz ocenę udziału materiału w osiągnięciu pewności moralnej.

Nowość modelu nie polega na tworzeniu nowych przesłanek poza obowiązującym prawem. Polega na uporządkowaniu norm w sekwencję, która zapobiega utożsamianiu dopuszczalności z wiarygodnością, a wiarygodności z pewnością moralną. Włączenie testu proporcjonalności do pierwszego etapu pozwala natomiast nadać operacyjny sens ochronie prywatności bez absolutyzowania ani prywatnego charakteru komunikacji, ani procesowego dążenia do prawdy.

Tak rozumiany model normatywny zachowuje równowagę między prawdą o małżeństwie, godnością osoby, *ius defensionis* oraz dobrem publicznym Kościoła. Materiał cyfrowy może służyć sprawiedliwemu rozstrzygnięciu tylko wtedy, gdy jego wykorzystanie pozostaje zgodne zarówno z wymaganiami poznawczymi, jak i z aksjologią kanonicznego porządku prawnego.

BIBLIOGRAFIA

Źródła:

Franciscus, *Litterae apostolicae motu proprio datae Mitis Iudex Dominus Iesus*, 15 VIII 2015, „Acta Apostolicae Sedis" 2015, t. 107, s. 958–970.

Ioannes Paulus PP. II, *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, 25 I 1983, „Acta Apostolicae Sedis" 1983, t. 75, pars II, s. 1–317; wydanie polskie: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*, przekład oprac. P. Majer przy współpracy L. Adamowicza, wyd. 2, Poznań 2022.

Pontificium Consilium de Legum Textibus, *Instructio servanda a tribunalibus dioecesanis et interdioecesanis in pertractandis causis nullitatis matrimonii Dignitas connubii*, 25 I 2005, „Communicationes" 2005, t. 37, s. 11–92.

Opracowania:

Adamczewski K.K., *Moral Certainty of the Judge in the Canonical Process to Determine the Nullity of Marriage v. the Principle Testis Unus Testis Nullus*, „Religions" 2023, t. 14, nr 3, art. 405.

Adamczyk J., *Nowe formy szczególne czynności prawnych w Kodeksie cywilnym – dokumentowa oraz elektroniczna – a obowiązywanie rozporządzenia eIDAS*, „Prawo Mediów Elektronicznych" 2017, nr 4, s. 18–25.

Ambrose M.R., *Right of Defence in Marriage Nullity Trials: A Study Based on CIC 1983, DC and MIDI*, Münster 2022.

Andrzejewski M., *Ochrona danych osobowych w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa w świetle wybranych zasad procesu (cz. 1)*, „Annales Canonici" 2023, t. 19, nr 1, s. 5–37.

Andrzejewski M., *Ochrona danych osobowych w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa w świetle wybranych zasad procesu (cz. 2)*, „Annales Canonici" 2023, t. 19, nr 2, s. 5–55.

Bartczak A., *Dokument jako środek dowodowy w procesie małżeńskim*, „Łódzkie Studia Teologiczne" 2013, t. 22, s. 3–13.

Błaszczak Ł., *Dowód z dokumentu tradycyjnego (papierowego) a dowód z dokumentu elektronicznego. Problem odrębności czy tożsamości środków dowodowych. Postulaty de lege lata i de lege ferenda*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2023, t. 133, s. 11–31.
Boni G., *La recente riforma del processo di nullità matrimoniale. Problemi, criticità, dubbi (parte prima)*, „Stato, Chiese e pluralismo confessionale" 2016, nr 9, s. 1–78.
Brzemia-Bonarek A., *Dopuszczalność dowodów zdobytych w sposób niegodziwy w kanonicznym procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, Katowice 2007.
Budniaczyńska Ż., *Dowody w postępowaniu o stwierdzenie nieważności małżeństwa i w postępowaniu o rozwód*, „Kościół i Prawo" 2017, t. 6, nr 1, s. 177–193.
Bzdyrak G.M., *The Status and Duties of Ecclesiastical Judges in Cases Concerning the Nullity of Marriage*, „Religions" 2023, t. 14, nr 6, art. 691.
Dappa R., *Dowód z dokumentów prywatnych w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa*, „Ius Matrimoniale" 2021, t. 32, nr 2, s. 131–143.
Errázuriz Mackenna C.J., *La problematica giuridico-canonica sul matrimonio e sulla famiglia nell'orizzonte della giustizia e della misericordia. Aspetti fondamentali*, „Ius Ecclesiae" 2017, t. 29, nr 3, s. 553–573.
Grocholewski Z., *Pewność moralna jako klucz do lektury norm procesowych*, „Ius Matrimoniale" 1998, t. 3(9), s. 9–43.
Jakubiak T., *The Catholic Church and a Person's Right to Privacy and Protection of His Good Reputation*, „Roczniki Nauk Prawnych" 2023, t. 33, nr 1, s. 75–102.
Jaworski Z., *Rola sędziego w kanonicznym procesie o nieważność małżeństwa – wybrane zagadnienia*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich" 2025, t. 35, nr 38, s. 93–104.
Kamiński R., *Nowoczesne technologie komunikacji w postępowaniu dowodowym procesu o stwierdzenie nieważności małżeństwa w dobie pandemii COVID-19*, „Studia Redemptorystowskie" 2021, t. 19, s. 373–391.
Komentarz do Instrukcji procesowej Dignitas connubii, pod red. T. Rozkruta, Sandomierz 2007.
Koterba M., *Proofs Acquired Illicitly in Processes Declaring the Nullity of Marriage*, „Studia Redemptorystowskie" 2015, t. 13, s. 411–426.
Kowal W., *Moral Certainty and Truth Justification*, „The Jurist" 2005, t. 65, s. 146–180.
Lempa F., *Problem roli obrońcy węzła w procesie o nieważność małżeństwa według KPK z 1983 roku*, „Biuletyn Stowarzyszenia Kanonistów Polskich" 1995, t. 5, nr 8, s. 56–67.
Martín de Agar J.T., *La pericia super actas: dificultades, certeza y valor objetivo*, „Ius Canonicum" 2013, t. 53, nr 105, s. 83–97.
Mierzejewski K., *Poszukiwanie prawdy obiektywnej a pewność moralna sędziego w kanonicznym procesie małżeńskim*, „Prawo Kanoniczne" 2013, t. 56, nr 1, s. 137–152.
Nowakowski B., *Nowe regulacje procesowe w Dignitas connubii – wybrane zagadnienia*, „Seminare. Poszukiwania Naukowe" 2010, t. 28, s. 55–64.
Pawluk T., *Ocena sędziowska środków dowodowych w procesie kanonicznym*, „Prawo Kanoniczne" 1969, t. 12, nr 1–2, s. 147–160.
Pisz Ł., *Zeznania świadków a pewność moralna sędziego w sprawach o nieważność małżeństwa*, „Annales Canonici" 2018, t. 14, nr 2, s. 253–270.
Sztychmiler R., *Dowody*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. V, *Księga VII. Procesy*, pod red. J. Krukowskiego, Poznań 2007, s. 172–229.
Witkowski W., *Kryteria oceny dowodów w procesach o nieważność małżeństwa*, „Kościół i Prawo" 2014, t. 3, nr 1, s. 87–107.
Witkowski W., *Prawno-procesowe ograniczenia w gromadzeniu dowodów w sprawach o nieważność małżeństwa*, „Kościół i Prawo" 2016, t. 5, nr 1, s. 229–245.
Wręczycka K., *Dowody elektroniczne w postępowaniu cywilnym*, „Przegląd Prawa i Administracji" 2023, t. 133, s. 193–206.